

Problemy
edytorskie wydania
*Zbioru mniejszego
poezji polskich
drobniejszych
Józefa Epifaniego
Minasowicza*

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie,
kontakt: agnieszka.lis-listwon@wp.pl, ORCID ID: 0000-0003-4593-6921

Wiek XVIII to okres niezwykle bogaty w rozwoju literatury polskiej – zarówno pod względem liczby dzieł literackich, jak i osób parających się sztuką słowa w szerokim tego określenia znaczeniu. Obok wielkich nazwisk tego czasu, takich jak Franciszek Bohomolec, Adam Naruszewicz, Ignacy Krasicki, Stanisław Trembecki, Franciszek Karpiński, Franciszek Dionizy Kniaźnin, Franciszek Zabłocki, Julian Ursyn Niemcewicz czy Jan Potocki, działało wówczas wielu literatów, których dorobek nie jest dziś w ogóle znany szerszemu gronu czytelników i odnotowują go wyłącznie słowniki bio-bibliograficzne¹ i bibliografie². Do zapomnianych przez następne pokolenia twórców należy także jeden z najbardziej pracowitych literatów tego czasu – Józef Epifani Minasowicz.

Duchowny ormiańskiego pochodzenia całe swoje życie poświęcił literaturze. Minasowicz dużo tworzył – jego pisarski dorobek pokazała edycja Józefa Andrzeja Załuskiego *Zebrania rytmów przez wierszopisów żyjących lub naszego wieku zeszytych pisanych* – ale też bardzo dużo tłumaczył (głównie z łaciny i języka francuskiego), wydawał, przez wiele lat współpracował z „Monitorem” (w którym najpierw pełnił funkcje korektora i cenzora, a później – w latach 1769–1773 i 1778–1781 – redaktora naczelnego) oraz zbierał i porządkował księgozbiory (Józefa Andrzeja Załuskiego i własny). Jego talent literacki objawiał się bardzo nierówno i zapewne dlatego wielu czytelników i badaczy literatury także dziś traktuje twórczość Minasowicza lekceważąco. Należy jednak pamiętać, że dla współczesnych był „najwyborniejszym poetą naszych czasów”, jak pisał dobrze wówczas zorientowany Jan Daniel Janocki w niemieckojęzycznym bio-bibliograficznym leksykonie³. Opisano Minasowicza również w *Bibliotheca poetarum polonorum...*⁴ Załuskiego, a jego tłumaczenia pieśni Horacego⁵, wydane we współpracy z Adamem Naruszewiczem, z całą pewnością zasługują na uwagę.

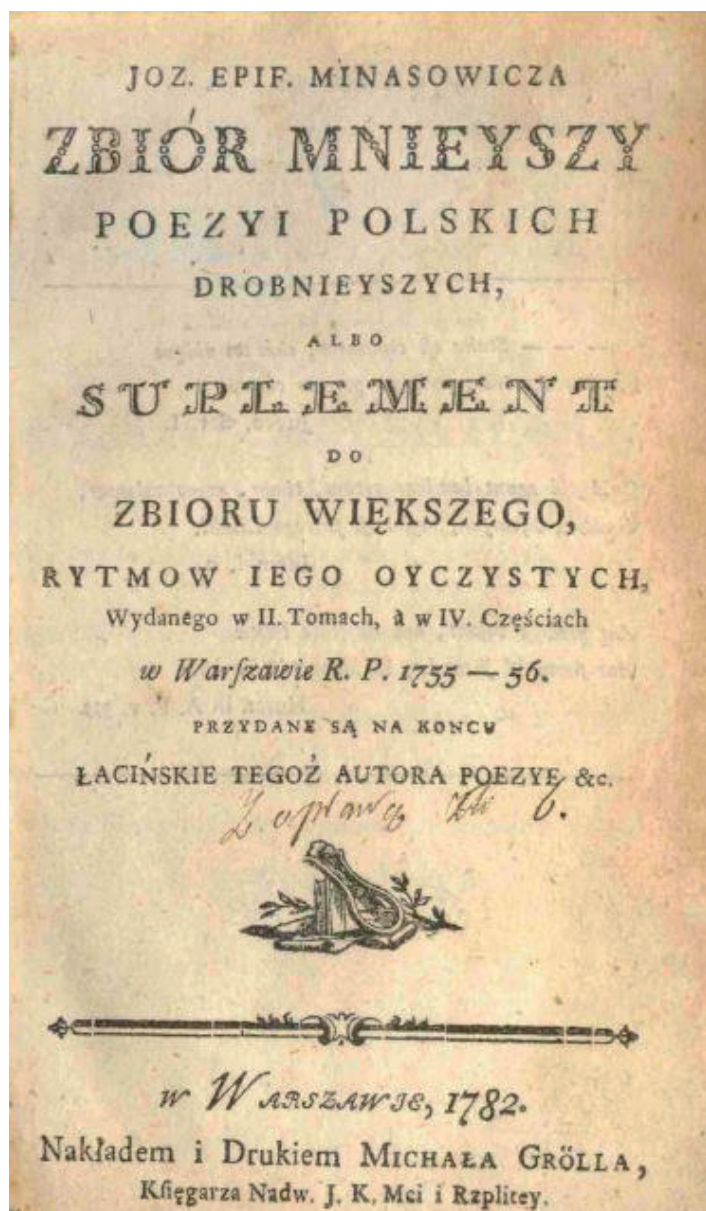
Dorobek literacki Józefa Epifaniego Minasowicza jest naprawdę imponujący: jego twórczość została scalona w dwóch tomach *Zebrania rytmów przez wierszopisów żyjących lub naszego wieku zeszytych pisanych*⁶ (tomy czwarty i piąty), liczących łącznie ponad siedemset stron, oraz w *Zbiorze mniejszym poezji polskich drobniejszych*⁷, którego objętość to ponad dwieście siedemdziesiąt stron. Ten ostatni zbiór, wydany i zredagowany przez autora, stanowi doskonały przykład jego twórczości i byłby gotowym wyborem przybliżającym dzieła literackie Minasowicza współczesnemu czytelnikowi.

W przypadku autorów z tak ogromnym dorobkiem istotną trudność stanowi ponowne wydanie ich dzieł, ponieważ ważna dla nauki (i – jak można sądzić – jedyna przydatna, zwłaszcza w przypadku pisarzy dawnych) jest wyłącznie edycja krytyczna, a ta wymaga wydania dzieł wszystkich lub wyraźnie wyodrębnionej ich części (choćby z uwagi na gatunek: wiersze wszystkie, dramaty, poematy albo osobny utwór znaczniejszych rozmiarów itp.) i nie dopuszcza dokonania subiektywnego wyboru utworów przez edytora. Pozostaje pytanie, czy wydanie tak ogromnego (liczącego często tysiące stron!) zbioru pisarza mało znanego i artystycznie raczej nierównego jest społecznie i poznawczo przydatne. Zapewne dlatego pisarze, tacy jak Marcin Molski, Walenty Gurski czy właśnie Józef Epifani Minasowicz, czekają nadal na uwagę edytorów tekstów dawnych. W przypadku dwóch pierwszych twórców sytuacja jest trudna, ponieważ wydanie tylko części dorobku, np. z kilku tomów Molskiego, wyklucza edycję

krytyczną, a inna nie będzie przydatna naukowo. Przypadek *Zbioru mniejszego poezji polskich drobniejszych* Minasowicza jest sytuacją unikatową i poniekąd idealną, ponieważ to autor dokonał wyboru swych dzieł, umieszczając je w zaplanowanym porządku, grupując w mniejsze jednostki opatrzone tytułami, przypisami i innymi objaśnieniami. Sytuacja taka pozwala na przygotowanie edycji krytycznej zbioru, ponieważ stanowi on zamkniętą całość przygotowaną przez pisarza (zatem, idąc za definicją edycji krytycznej Konrada Górskiego, możemy przybliżyć wybór tekstów zgodny z intencją autora, który także, jako edytor, czuwał nad ostatecznym kształtem całości)⁸, jednak przed wydawcą pojawiają się problemy innej natury, jak choćby pytanie o reprezentatywność zbioru. Prezentowane rozważania mają przedstawić problemy, z jakimi przyjdzie zmierzyć się wydawcy *Zbioru mniejszego poezji polskich drobniejszych*, i są one wynikiem pracy nad przygotowaniem przez autorkę jego edycji krytycznej.

Józef Epifani Minasowicz jest dziś przywoływany rzadko – literatura przedmiotu dotycząca jego twórczości jest niewielka i po latach osiemdziesiątych XX wieku brakuje nowych prac. Największe zasługi dla badań nad poetą ma jak dotąd Elżbieta Aleksandrowska jako autorka m.in. haseł dotyczących Minasowicza, przeznaczonych do słowników biograficznych i bibliograficznych⁹, oraz literaturoznawca zajmujący się okolicznościami powstawania „Monitora”, w którym kanonik kijowski pełnił funkcje korektora i cenzora, a przez wiele lat – także redaktora naczelnego. Utwory Minasowicza zostały wydane jedynie w XVIII wieku (nie licząc pojedynczych tekstów zawartych w antologiach czy artykułach naukowych). Najnowsze publikacje wzmiankujące twórczość poety to: tekst Arkadiusza Stasiaka *Przedmonarchistyczna idea oświeceniowego patriotyzmu*¹⁰, wspomnienie Minasowicza jako tłumacza pieśni Horacego w artykule Jacka Wójcickiego *Franciszek Dionizy Kniaźnin „Po większej części przed światem nie zgasną. Przekłady z Horacego”*¹¹ i w recenzji Barbary Wolskiej *Horacy okolicznościowy i użytkowy*¹². Wspomnienie pojedynczych utworów dotyczących porwania króla Stanisława Augusta znajdziemy w tekście Jacka Wójcickiego *Poetyckie reakcje na porwanie Stanisława Augusta Poniatowskiego*¹³, natomiast w artykule Anny Wiśniewskiej-Grabarczyk zostały przytoczone utwory Minasowicza o kawie¹⁴.

Kanonik kijowski zajmował się również zagadnieniami z zakresu poetyki, choć takie wątki pojawiły się w utworach wierszowanych (choćby opisujący erotyki Kniaźnina) lub piętnujących grafomaństwo. Do takich utworów odwołuje się w swoim artykule Magdalena Piskała¹⁵. Warto zatem przypomnieć dorobek Minasowicza współczesnym czytelnikom.

Il. 1. Karta tytułowa *Zbioru mniejszego poezji polskich drobniejszych* Józefa Epifaniego Minasowicza (egzemplarz dostępny w domenie publicznej; lokalizacja oryginału: Instytut Badań Literackich PAN Warszawa)

Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych zawiera łącznie blisko sześćset utworów powstałych w różnym czasie, wydanych wcześniej w periodykach, w drukach ulotnych lub pozostających dotąd w rękopisach. Zbiór został opatrzony mottami łacińskimi pochodzącymi z satyry Juwenalisa¹⁶ (dwa motta) oraz z Horacjańskiej *Ars Poetica*¹⁷ (w. 333–334). Tom zdedykowano księciu Adamowi Kazimierzowi Czartoryskiemu (świadczą o tym karta dedykacyjna i list dedykacyjny skierowany do arystokraty). Następne strony zawierają przedmowę do czytelnika. Właściwy tekst znajduje się na numerowanych stronach (s. 1–272), a za nim (na stronach nienumerowa-

nych) przygotowana przez autora i wydawcę w jednej osobie – errata. Zbiór został podzielony przez autora na części, w których utwory zostały uporządkowane ze względu na pochodzenie, tematykę lub kształt formalny.

Część pierwsza zbioru, opatrzona dwoma mottami z *Sielanki IX: Kiermasz* Szymona Szymonowica¹⁸, została podzielona na kilka mniejszych rozdziałów. Pierwszy z nich zawiera pięćdziesiąt cztery utwory poetyckie o zróżnicowanej tematyce i formie, w części opatrzone przypisami lub innymi objaśnieniami po polsku lub po łacinie. Na rozdział drugi, zatytułowany *Józefowiny*, składa się dwadzieścia sześć krótkich utworów poetyckich (w tym kilka poświęconych kobietom). Rozdział trzeci to ponumerowane przez Minasowicza heksastychy (*Hexasticha*) – dwadzieścia trzy sześciowersowe utwory, w części opatrzone tytułami lub incipitami łacińskimi. Następny rozdział stanowi sto jeden ponumerowanych tetrastychów (*Tetrasticha*). Utwory w zdecydowanej większości pisane są trzynastozgłoskowcem, jednak pojawia się także kilka czterowerszy jedenastozgłoskowych oraz sporadycznie ośmiozgłoskowych. Tematyka utworów jest bardzo różnorodna. Ostatni, piąty rozdział części pierwszej zawiera sto siedemdziesiąt jeden ponumerowanych i w większości opatrzonych tytułami lub mottami dystychów. Utwory mają różnorodną tematykę i zostały zgodnie z nią pogrupowane.

Część druga, zaznaczona przez autora cyfrą rzymską, zawiera utwory tłumaczone przez Minasowicza. W rozdziale pierwszym części drugiej zamieszczono tłumaczenia z łaciny, natomiast w rozdziale drugim – z greckiego (mamy tu do czynienia z ciekawą sytuacją, ponieważ – mimo że kanonik kijowski znał grekę, ukończył kolegium jezuickie, gdzie w pierwszej, trwającej dwa lata klasie uczono także greckiego¹⁹, to część utworów jest tak naprawdę tłumaczeniem z łaciny, co znajdzie wyjaśnienie w dalszej części rozważań).

Znajdują się w nim dziewięćdziesiąt dwa różnej długości utwory poetyckie łacińskie i siedemnaście greckich zaczerpniętych z różnych autorów. Druga część także ma swoją wyraźną organizację: pierwsze trzy utwory zostały poświęcone Bogu, a czwarty utwór – królowi Stanisławowi Augustowi (jest on jednocześnie ukłonem w stronę wieloletniego mecenasa Minasowicza – Józefa Andrzeja Załuskiego, ponieważ to z jego twórczości został zaczerpnięty, o czym świadczy objaśnienie umieszczone pod tekstem oryginału). Rozdział pierwszy tej części poświęcony jest twórczości poetów nazwanych przez Minasowicza poetami „klasycznymi”, m.in. Wergiliusza, Horacego, Owidiusza, Propercjusza, Petroniusza, Seneki i innych. W rozdziale drugim znajdują się tłumaczenia „pisorymów późniejszych, czyli nowszych”²⁰ – m.in. Jana Dantyszka,

Jana Kochanowskiego, Macieja Kazimierza Sarbiewskiego, Johna Owena, natomiast rozdział trzeci zawiera „wypisy z wierszopisów bezimiennych”²¹. Nieznaczną liczbę utworów zawartych w części drugiej jest opublikowana zarówno w wersji polskiej, jak i łacińskiej, a przy pozostałych tekstach znajdziemy jedynie incipity łacińskie. W sytuacji, gdy Minasowicz tłumaczył kilka utworów tego samego autora, grupował je pod jego nazwiskiem oraz opatrywał odrębną numeracją. W rozdziale drugim, zawierającym, wedle opisu Minasowicza, tłumaczenia z greki, znajdują się w znacznej liczbie także przekłady z łaciny, co autor wyjaśnia w podtytule do części *O latach klimakterycznych życia ludzkiego*: „Wiersze greckiego poety, podług łacińskiej Selneccera²² wersyi, znajdujące się u Klemensa Aleksandr[yjskiego]²³ lib[er] 6. Stromaton[u]”²⁴. Następny rozdział zbioru stanowią dystychy łacińsko-polskie ułożone w porządku alfabetycznym: jest to sześćdziesiąt dziewięć łacińskich dwuwersów wraz z tłumaczeniami (w niektórych przypadkach także z kilkoma wariantami przekładu). Utwory zostały ułożone zgodnie z porządkiem alfabetu łacińskiego, a do poszczególnych liter przyporządkowano różną liczbę dystychów.

Następny utwór, zatytułowany *Pochwała dobrej a nagana złej niewiasty*, to wierszowane parafrazy „z ksiąg Pisma Ś[więtego] wybrane”²⁵, pochodzące z Księgi Mądrości oraz z Księgi Koheleta i Mądrości Syracha. Umieszczenie ich w tej części zbioru oraz opatrzenie objaśnieniem mówiącym o przekładzie z prozy na wiersz²⁶ sugeruje, że Minasowicz korzystał z łacińskiej wersji Pisma Świętego – wzorem bardzo wielu duchownych epoki. Następna pozycja części drugiej to wiersz łaciński nieznanego autora oraz jego przekład zatytułowany *Na supresyję jezuitów*, opatrzony ciekawym przypisem dotyczącym autorstwa utworu, świadczącym o rzetelności edytorskiej Minasowicza: „[...] autor łacińskiego wiersza, gdy dotąd zakryty i niewiadomy, nie chciałem tyle domysłowi pozwolić, abym niepewnego mylnie za pewnego mianował”²⁷. Utwór ten, opatrzony także innymi przypisami do przekładu polskiego, ma interesujący układ tekstu, gdyż tłumaczenie nie jest zawarte na końcu wiersza (po tekście pozostawionym w oryginale), ale partie utworu odpowiadające jednej stronie są przeplatane odpowiadającymi im częściami przekładu. Tuż pod tytułem wiersza autor zawarł informację o czasie powstania i wydania tekstu („Pisany i wydany roku 1775”)²⁸.

Część trzecia *Zbioru mniejszego* zawiera czterdzieści siedem przekładów z języka francuskiego. Teksty pocho-

dzą z twórczości m.in. Jean-Baptiste’a Racine’a, Jacques’a Vallée Des Barreaux, Voltaire’a, Jean-Baptiste’a Massilona, Madeleine de Scudéry i innych. Wiersze mają bardzo zróżnicowaną tematykę i liczbę wersów. Twórczość niektórych autorów jest reprezentowana przez większą liczbę utworów.

Dalszą część zbioru stanowi jedenaście łacińskich wierszy Minasowicza. W znacznej większości są to utwory okolicznościowe, w większości przypadków poświęcone ważnym, według Józefa Epifaniego Minasowicza, osobom.

Następna duża część *Zbioru mniejszego poezji polskich drobniejszych* to *Załuższczyńny (Zaluscias)*, w której znajdziemy aż siedemdziesiąt siedem różnej długości utworów o bardzo zróżnicowanej tematyce, które łączy osoba wieloletniego mecenasa Minasowicza – biskupa Józefa Andrzeja Załuskiego.

Tom zakończony jest bibliografią własną autora, zaczynającą się od 1750 i doprowadzoną do 1780 roku. Zestawienie zawiera także informacje o wielu tekstach drukowanych w różnych latach w „Monitorze”. Badanie twórczości Minasowicza wykazało, że nie zawiera ona jednak wszystkich

Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych zawiera łącznie blisko sześćset utworów powstałych w różnym czasie

jego utworów (brakuje np. tłumaczenia romansu Giovanniego A. Mariniego pt. *Kolloander wierny, Leonidzie przyjaźni dotrzymujący*²⁹, który został wydany dwukrotnie bez ujawniania nazwiska

autora przekładu w latach czterdziestych XVIII wieku oraz w 1762 roku)³⁰.

Zbiór wieńczy dystych łacińsko-polski, będący oddaniem czci Bogu. W niektórych egzemplarzach na ostatniej drukowanej, ale nienumerowanej stronie zawarta jest errata (*Poprawa omyłek druku*) – znajdziemy ją np. w egzemplarzu o sygn. XVIII-6270 w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu.

Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych Józefa Epifaniego Minasowicza stanowi zamkniętą, dobrze przemyślaną i zorganizowaną edytorsko całość. Autor rozczłonkował go na mniejsze jednostki: trzy większe części zostały z kolei podzielone na rozdziały według kryterium tematycznego. Minasowicz zaznaczył, skąd pochodzą tłumaczenia (do większości przekładów podał autora oryginału), opatrzyl tekst przypisami lub objaśnieniami (czasem nawet wierszowanymi, jak np. do łacińskiego wiersza Załuskiego poświęconego Stanisławowi Augustowi)³¹, zaznaczył w załączonej bibliografii, czy jest autorem danego tekstu, czy też tłumaczem, dodał również oznaczenie graficzne wraz z objaśnieniem „skrót”³². Wspomniana bibliografia doskonale pokazuje przeglądowy, niejako sumujący charakter autorskiego zbioru.

Edycja krytyczna wspomnianego tomu z pewnością pozwoli poznać Józefa Epifaniego Minasowicza zarówno jako autora, tłumacza, jak i wydawcę. Wszystkie przesłanki wskazują na niemal idealną dla wydawcy tekstów dawnych sytuację, gdzie pisarz sam przygotował znaczący wybór swej twórczości, dający dobre wyobrażenie o różnych dziedzinach jego aktywności literackiej, i zamknął go w przemyślanym i dobrze przygotowanym tomie. Pozostaje jedynie postawione już wcześniej pytanie o reprezentatywność zbioru dla całej twórczości Minasowicza. Pytanie o tyle istotne, że zapewne zdecydowana większość czytelników pozna jego twórczość jedynie z tego jednego wydania.

Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych zawiera wyłącznie twórczość poetycką pisarza, a nie jest ona jedynym rodzajem jego literackiej aktywności. Minasowicz pisał także utwory prozatorskie (należą do nich m.in. *Mysli moralne o przymiotach niewiasty zamężnej...*)³³, jednak nie było ich w jego dorobku zbyt dużo, a pisarz, jak i jemu współcześni³⁴, także uważał siebie przede wszystkim za poetę, dlatego brak utworów prozatorskich nie będzie stanowił wielkiej szkody dla wspomnianej edycji.

Innym problemem może być niewystarczająca liczba znaczących artystycznie wierszy w prezentowanym zbiorze, co może obniżyć rangę pisarza w oczach czytelników. Z podobnym wyzwaniem musi zmierzyć się każdy wydawca pisarza o tak ogromnym ilościowo dorobku. Pozostaje wtedy dylemat, czy przygotować tom zawierający dużą część dorobku pisarza, ale niepokazujący go w pełnym wymiarze, czy w ogóle zrezygnować z przywrócenia autora szerszemu gronu odbiorców. W przypadku Minasowicza wybitnymi utworami są m.in. przekłady pieśni Horacego³⁵, jednak przywracając pisarza nowemu pokoleniu, dajemy szansę czytelnikowi na odkrycie także innych dziedzin jego twórczości, a przygotowując wydanie krytyczne, możemy wskazać na obecność całej spuścizny literackiej pisarza. Opublikowanie edycji popularnej nie uzupełni z kolei stanu wiedzy o twórczości Minasowicza. Zatem jedynie edycja krytyczna jest wydaniem naukowo potrzebnym i stosownie zaznaczy miejsce poety w polskiej literaturze XVIII wieku.

Wiedza o dorobku literackim Józefa Epifaniego Minasowicza i jego twórczości zwiększa się bardzo powoli, jednocześnie pogłębia obecny brak zainteresowania autorem, a to następny argument przemawiający za możliwie szybkim przygotowaniem edycji krytycznej *Zbioru mniejszego poezji polskich drobniejszych*.

Key Words: Józef Epifani Minasowicz, *Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych*, 18th-century Polish poetry, the Enlightenment, Saxon period, scientific editing

Abstract: The article is a description of the proposal of a critical edition of *Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych* by Józef Epifani Minasowicz, a Polish poet of the late Saxon period and the Reign of Stanisław August Poniatowski. The author describes the problems which have to be faced by a publisher of texts from the past, willing to make readers familiar with the legacy of such a prolific writer. *Zbiór* has over 270 pages and is the smallest volume among the works by Minasowicz, who was an extremely hard-working poet, an interpreter, an editor and a publisher, widely acclaimed by his contemporaries, but almost completely forgotten today. The article presents the most important problems concerning the process of preparing an edition, such as: selecting the type of edition, representativeness of the collection, and rules of edition. A factor worth mentioning is the situation ideal for an editor, in which an author of numerous lengthy volumes of low literary value, and at the same time deserving the attention of contemporary readers, had himself prepared a selection of his works: divided into smaller sections, systematized, and supplemented with explanations. It is only such a selection by the author that allows for preparing a critical edition, and only such an edition is useful in a cognitive sense. The analysis also includes doubts concerning the representativeness of the collection, which the author contradicts against the benefits from describing the character of the 18th century poet.

¹ Na przykład E. Aleksandrowska, *Minasowicz*, w: *Pisarze polskiego oświecenia*, t. 1, pod red. T. Kostkiewiczowej i Z. Golińskiego, Warszawa 1992, s. 188–201; *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 3, koordyn. całości R. Loth, red. działu oświecenia E. Aleksandrowska, Warszawa 2000, s. 59–63.

² *Bibliografia literatury polskiej „Nowy Korbut”*, t. 5, oprac. E. Aleksandrowska z zespołem, Warszawa 1967, s. 319–328.

³ J. D. Janocki, *Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen*, Breslau 1755, s. 107 (przekł. za: E. Aleksandrowska, *Minasowicz*, hasło w: *Pisarze polskiego oświecenia*, s. 190).

⁴ J. A. Zaluski, *Bibliotheca poetarum polonorum, qui patrio sermone scripserunt*, Warszawa 1754, s. 60–61.

⁵ *Pieśni wszystkie Horacyusza przekładania różnych*, t. 1–2, Warszawa 1773.

⁶ *Zebranie rymów przez wierszopisów żyjących lub naszego wieku zeszytych pisanych*, t. 4–5, Warszawa 1752–1756.

⁷ J. E. Minasowicz, *Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych albo Suplement do zbioru większego rymów ojczystych wydanego w II tomach a w IV częściach w Warszawie R.P. 1755–1756, przydane są na końcu łacińskie tegoż autora poezje etc.*, Warszawa 1782.

⁸ K. Górski, *Tekstologia i edytorstwo dzieł literackich*, Warszawa 1978, s. 50.

⁹ E. Aleksandrowska, *Józef Epifani Minasowicz*, w: *Pisarze polskiego oświecenia*, t. 1, s. 187, oraz w: *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, t. 3, s. 59.

¹⁰ A. Stasiak, *Przedmonarchistyczna idea oświeceniowego patriotyzmu*, „Roczniki Humanistyczne” 2005, nr 53, s. 73–89.

¹¹ J. Wójcicki, *Franciszek Dionizy Książnin „Po większej części przed światem nie zgasną. Przekłady z Horacego”*, Kraków 2011, s. 391 („Biblioteka Aretuzy”, t. 5).

¹² B. Wolska, *Horacy okolicznościowy i użytkowy*, „Napis” 2013, seria 19, s. 420–429.

¹³ J. Wójcicki, *Poetyckie reakcje na porwanie Stanisława Augusta Poniatowskiego*, „Napis” 1994, seria 1, s. 83–112.

¹⁴ A. Wiśniewska-Grabarczyk, „Pragmatographia de legitimo usu ambrozii tureckiej”, *czyli rozważania Tadeusza Krusińskiego o kawie*, „Przegląd Orientalistyczny” 2015, nr 3–4, s. 161–198.

¹⁵ M. Piskata, *Nimis poeta. Obraz grafomana w dawnej epigramatyce*, „Śląskie Studia Polonistyczne” 2013, nr 4, s. 180.

¹⁶ Por. Juvénal, *Satires*, oprac. P. de Lambriolle, F. Villeneuve, Paris 1996, s. 6 (motto pierwsze) i 9 (motto drugie). Tłumaczenie: J. Sękowski w: *Trzej satyrycy rzymscy*, oprac. L. Winniczuk, Warszawa 1959, s. 33–36.

¹⁷ Quintus Horatius Flaccus, *Ars Poetica*, w: Horacy, *Dzieła wszystkie*, oprac. A. Lam, Warszawa 1996, s. 247.

¹⁸ Sz. Szymonowic, *Sielanka IX*, w: *Sielanki polskie z różnych autorów zebrane, a teraz świeżo dla pożytku i zabawy czytelników przedrukowane*, Warszawa 1770, s. 37–42. Do chwili opublikowania *Zbioru mniejszego* ukazały się trzy wydania *Sielanek polskich*.

¹⁹ K. Puchowski, *Edukacja historyczna w jezuickich kolegiach Rzeczypospolitej, 1656–1773*, Gdańsk 1999, passim.

²⁰ J. E. Minasowicz, *Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych*, s. 142.

²¹ Ibidem, s. 153.

²² Właśc. Nicolaus Selnecker (1530–1592), protestancki teolog, poeta i reformator. Wspominane przez Minasowicza dzieło to: N. Selnecker, *Paedagogia Christiana* [...], Frankfurt am Main 1565.

²³ Klemens Aleksandryjski (prawdopodobne daty urodzenia i śmierci to 150–212), teolog chrześcijański, poeta.

²⁴ Właśc. *Stromata*, wyd. współcz.: *Kobierce zapisków filozoficznych dotyczących prawdziwej wiedzy*, t. 1–2, tłum. J. Niemirska-Pliszczyńska, Warszawa 1994. *Stromata* to zbiór wypowiedzi św. Klemensa Aleksandryjskiego na różne tematy, będący zarazem owocem jego nauczania związanego z chrześcijańskim wychowaniem. Z dzieła tego korzystał Nicolaus Selnecker we wspomnianej *Paedagogia Christiana*; J. E. Minasowicz, *Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych*, s. 164.

²⁵ Ibidem, s. 180.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem, s. 186.

²⁸ Ibidem, s. 187.

²⁹ G. A. Marini, *Calloandro fedele*, Rzym 1653 (pierwsze wydanie pod pseudonimem prawdopodobnie w Bracciano w 1641 roku).

³⁰ Cyt. za: E. Aleksandrowska, J. E. Minasowicz, hasło w: *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski*, t. 3, s. 59–63.

³¹ J. E. Minasowicz, *Zbiór mniejszy poezji polskich drobniejszych*, s. 127.

³² Ibidem, s. 264.

³³ J. E. Minasowicz, *Myśli moralne o przyniatach niewiasty zamężnej*, Warszawa 1776.

³⁴ Por. np. cytowany powyżej *Lexicon derer itztlebenden Gelehrten in Polen* Janockiego.

³⁵ *Pieśni wszystkie Horacjusza, przekładania różnych*, Warszawa 1773.

WIERSZ NA ZALETĘ

GODNEY AUTORA PRACY,

To jest Książki pod tytułem: *Polityk Chrześcianański*
ś. p. X. MIKOŁAJA JASKIEWICZA, M. K.
nonika potym Chełmskiego, i Łowickiego,
szawie wydanej roku 1757.

Nie światowych zbiorów maxym książka ta zam
Ale Chrześcianańskiego prawdy *Polityka*,
Które Autor określił pracowitym piórem,
Łącząc myśli wyborne z równym słow wy
To mając za cel pracy wypuszczoney w druki,
By Człek wedle zbawienney sprawiał się n
A żyjąc w pośród świata, w iakimkolwiek sta
Y uczciwość i Boskie wraz strzegł przykaz
Więc kto *Machiawela* zarazony iadem,
Y siebie struł, i drugich złym chce truć przy
Niech się tu uda, niechay tu lekarstwa szuka,
Chory umysł uzdrowi w nim, zdrowa nau

D O

X. GABRYELA KASPEROWICZA

Protonot. Apostol. Autora *Hymnów Polskich*, przed
pięknych.

Gdybym wierzył cokolwiek w *Platonowe* Wzo
Lub się dawney nauki trzymał *Pithagory*, (g

(f) *Idea Platonicæ in concavo Lunæ.*

(g) *Który to Filozof, herszt Sekty Włoskiej, metem
fin, czyli transmigracją dusz nauczał.*